

Ter nadere concretisering hiervan wijst het Hof erop, dat de exploitant van een zoekmachine in ieder geval na de ontvangst van een verzoek om verwijdering van een link, moet nagaan of de opname van de link naar de betreffende webpagina op de resultatenlijst die wordt weergegeven na een zoekopdracht op de naam van de betrokkene noodzakelijk is voor de uitoefening van het door art. 11 Hv beschermde recht op vrijheid van informatie. Hoewel de door de art. 7 en 8 Hv beschermde rechten van de betrokkene in de regel voorrang hebben op dit recht van vrijheid van informatie van internetgebruikers, kan dit evenwicht in bijzondere gevallen afhangen van de aard van de betrokken informatie en de gevoeligheid ervan voor het privéleven van de betrokkene en van het belang dat het publiek erbij heeft om over deze informatie te beschikken, wat met name wordt bepaald door de rol die deze persoon in het openbare leven speelt.

In het hoofdgeding gaat het onder meer om informatie over strafzaken, die misschien niet meer actueel is. Uit de rechtspraak van het EHRM komt naar voren dat in dit soort zaken eveneens een belangenafweging moet worden gemaakt, waarbij rekening moet worden gehouden met de essentiële rol van de pers in een democratische samenleving, die onder meer inhoudt dat verslag wordt gedaan van en commentaar wordt gegeven op gerechtelijke procedures. Bovendien heeft het publiek recht om deze informatie te ontvangen. Daarbij heeft het EHRM erkend dat het publiek daarbij ook recht heeft om onderzoek te kunnen doen naar gebeurtenissen uit het verleden, al is het belang bij strafprocedures variabel en afhankelijk van de context van de zaak. Het is dan aan de exploitant van de zoekmachine om te beoordelen of de betrokken persoon, gelet op alle omstandigheden van de zaak, zoals onder meer de aard en de ernst van de betreffende overtreding, het verloop en de afloop van die procedure, de tijd die is verstreken, de rol die deze persoon in het openbare leven speelt en zijn gedrag in het verleden, het belang van het publiek ten tijde van het verzoek, de inhoud en de vorm van de publicatie en de repercussies ervan voor die persoon, er recht op heeft dat de desbetreffende informatie in het huidige stadium niet langer wordt verbonden aan zijn naam op een resultatenlijst die wordt weergegeven na een zoekopdracht die is verricht op deze naam. Daarbij mag bovendien worden verlangd dat, zelfs als de exploitant van mening is

dat de informatie nog steeds mag verschijnen, hij de resultatenlijst in ieder geval dusdanig moet ordenen dat het algehele beeld dat hiermee voor de internetgebruiker wordt geschetst een afspiegeling vormt van de actuele gerechtelijke situatie, hetgeen onder meer vereist dat de links naar webpagina's die daarover informatie bevatten als eerste op deze lijst verschijnen.

GC, AF, BH, ED
tegen

Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL)

De volledige uitspraak is te raadplegen op opmaat.sdu.nl.

224

C-507/17, Google (territoriale reikwijdte van verplichting tot verwijdering van links door zoekmachine)

Hof van Justitie EU

24 september 2019, C-507/17,

ECLI:EU:C:2019:772

(Lenaerts (President), Arabadjiev, Regan, Von Danwitz, Toader, Biltgen (Kamerpresidenten), Ilešič (Rapporteur), Bay Larsen, Safjan, Šváby, Fernlund, Vajda, Rodin)

Noot dr. B. van der Sloot

Grote Kamer. Right to be forgotten. Territoriale reikwijdte.

[Handvest grondrechten EU art. 7, 8;
Verordening 2016/679 (AVG) art. 3, 17]

In 2014 oordeelde het Hof van Justitie dat zoekmachines zoals Google een plicht hebben om links naar informatie te verwijderen als de indexering van deze informatie in strijd is met het gegevensbeschermingsrecht. Sindsdien hebben nationale rechters en handhavende autoriteiten in de EU Google talloze keren een dergelijke verplichting opgelegd, ook wel bekend onder de nom de plume 'the right to be forgotten'. De vraag die in de onderliggende zaak voorligt is: hoe ver reikt die verplichting? Als een Franse rechter of autoriteit deze plicht oplegt ten aanzien van informatie

over een Franse burger, moet Google de indexing dan verwijderen uit alleen de Google.fr-versie van zijn zoekmachine, uit alle versies die gericht zijn op EU landen, zoals Google.nl en Google.de, of zelfs van alle versies van de zoekmachine ter wereld? En als Google slechts voor enkele versies een dergelijke plicht heeft, moet het dan controleren waar de gebruiker zich bevindt die de zoekmachine gebruikt, om zo te voorkomen dat een Franse burger die gebruik maakt van Google.de in plaats van Google.fr alsnog toegang kan krijgen tot de informatie die niet langer in de Franse versie van de zoekmachine wordt getoond? Nee, zoekmachines kunnen niet worden gehouden om de links te verwijderen van alle versies van hun website, zo stelt het HvJ. Zoekmachines kunnen onder omstandigheden worden gehouden links uit alle EU-versies van de website te verwijderen; of dit noodzakelijk is en proportioneel is aan de nationale rechter. Bij deze vraag dient te worden meegenomen of Google effectieve maatregelen heeft getroffen om te voorkomen dat burgers van de ene lidstaat de zoekmachine gericht op burgers van de andere lidstaat gebruiken.

*Google LLC, rechtsopvolger van Google Inc., tegen
Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL)*

De volledige uitspraak is te raadplegen op opmaat.sdu.nl.

NOOT

1. Territoriale rechtsmacht en het internet: 'never shall the twain meet'. Al sinds de begindagen van het wereldwijde web hebben rechters en nationale handhavingsorganisaties moeite met de vraag hoe ver hun rechtsmacht strekt. Enerzijds willen zij hun eigen bevoegdheden niet te veel opblazen, zowel omdat het een Sisyphustaak is regels en uitspraken ten aanzien van burgers en organisaties die niet in hun eigen territorium zijn gevestigd af te dwingen, als ook omdat zij willen voorkomen dat organisaties die zich op het internet manifesteren zich moeten houden aan alle wettelijke kaders van landen waar het internet beschikbaar is. Anderzijds zijn rechters en handhavende instanties zich bewust van het feit dat

door net een paar kilometer over de grens informatie te verspreiden of webactiviteiten te ontplooiën, personen of organisaties zich zouden kunnen onttrekken aan de regels van het land waar zij in feite zaken doen. Deze spanning heeft tot tal van dilemma's geleid en tot uitspraken die zeker in de begindagen nog alle kanten uitsprongen: van, ook burgers uit de V.S. moeten zich houden aan de restricties die aan de vrijheid van meningsuiting worden opgelegd in Frankrijk, tot aan, als de organisatie net over de nationale landsgrens is gevestigd dan gelden de regels van dat land, ook al zijn de webactiviteiten in feite niet op dat land gericht.

2. De Raad van Europa, de Europese Unie en EU-landen hebben op dit punt traditioneel een terughoudende benadering voorgestaan, waarbij de territoriale reikwijdte van de regels en verplichtingen in principe niet verder strekken dan de landgrenzen. In een belangrijke uitspraak van het Hof van Justitie uit 2003 lag de vraag voor in hoeverre het publiceren van gegevens op het internet als het doorvoeren van gegevens naar landen buiten de EU moet worden gezien. Het EU-gegevensbeschermingsrecht geeft immers binnen de EU een hoge standaard voor de bescherming van persoonsgegevens – in landen buiten de EU is dat beschermingsniveau lager. Daarom is het doorvoeren van persoonsgegevens tussen EU-landen toegestaan, maar het doorvoeren van persoonsgegevens naar landen buiten de EU in principe niet, aangezien dat zou betekenen dat een organisatie de EU-gegevensbeschermingsregels zou kunnen omzeilen door de gegevens naar bijvoorbeeld de Verenigde Staten door te voeren om vervolgens daar de verwerking te voltrekken zonder aan de stringente EU-regels te zijn onderworpen. Dit verbod op doorvoer naar derde landen lijdt slechts uitzondering in het geval een land zijn wetgevingregime heeft aangepast zodat het een hoog beschermingsniveau biedt en de Europese Commissie dat regime als 'adequaaf' heeft bestempeld, of als een specifieke organisatie of persoon die de gegevens ontvangt en in een derde land is gevestigd zich via een contract of ander juridisch bindend instrument committeert aan de naleving van de EU-gegevensbeschermingsregels (art. 3 AVG). Maar wat is doorvoeren en wie is de ontvanger op het internet: worden gegevens doorgevoerd naar alle landen ter wereld en zijn alle mensen en organisaties potentiële ontvangers,

zodat de publicatie van persoonsgegevens op het internet praktisch gezien altijd ontoelaatbaar zou zijn? Nee, stelde het Hof van Justitie in de uitspraak uit 2003, waar het ging over een vrouw die persoonsgegevens van bekenden had geplaatst op een webpage, dat is een te verstrekende uitleg: 'Indien artikel 25 van richtlijn 95/46 [Richtlijn bescherming persoonsgegevens, voorloper van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)] aldus werd uitgelegd dat er sprake is van een doorgifte van gegevens naar een derde land telkens wanneer persoonsgegevens op een internetpagina worden geplaatst, zou dat noodzakelijkerwijs een doorgifte zijn naar alle derde landen waar de technische middelen voor toegang tot internet bestaan. De bijzondere regeling van hoofdstuk IV van die richtlijn zou daarmee, voor de verrichtingen op internet, noodzakelijkerwijs een algemene toepassingsregeling worden. Immers, zodra de Commissie overeenkomstig art. 25, lid 4, van richtlijn 95/46 zou vaststellen dat één enkel derde land geen waarborgen voor een passend beschermingsniveau biedt, zouden de lidstaten het plaatsen van persoonsgegevens op het internet moeten verhinderen. In die omstandigheden moet worden vastgesteld dat art. 25 van richtlijn 95/46 aldus moet worden uitgelegd, dat handelingen als die van Lindqvist als zodanig geen doorgifte van gegevens naar een derde land vormen. Derhalve behoeft niet te worden onderzocht of iemand uit een derde land toegang tot de betrokken internetpagina heeft gehad dan wel of de server van die provider zich fysiek in een derde land bevindt' (HvJ EU 6 november 2003, zaak C-101/01, ECLI:EU:C:2003:596, «EHRC» 2003/92, m.nt. Verhey (*Bodil Lindqvist*)).

3. Toch is er de laatste jaren een kleine kentering waar te nemen in deze restrictieve benadering, zowel door de EU, de Raad van Europa als door afzonderlijke EU-lidstaten. Zo staan veel Europese landen inlichtingendiensten en speciale cyberunits toe opsporingsactiviteiten te ontplooiën aanzien van computers en andere apparaten die buiten Europa zijn gelegen en mogen zij vaak die apparaten onklaar maken als daar een gevaar voor de cyberveiligheid van uitgaat; zo heeft het Europees Hof voor de Rechten van de Mens onder meer bepaald dat landen het EVRM ook moeten respecteren in gebieden die weliswaar buiten hun landsgrenzen liggen, maar waar zij feitelijke (militaire) controle over hebben (https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Extra-territorial_jurisdiction_ENG.pdf); en heeft de EU de laatste jaren een bredere strategie uitgerold die ervoor moet zorgen dat met name Silicon Valley-bedrijven zich houden aan Europese standaarden (zie o.a. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_1770; https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_15_4782). Het is de EU al jaren een doorn in het oog dat grote technologiebedrijven winst maken door activiteiten in de EU te ontplooiën, maar zich niet houden aan de Europese regels en standaarden over onder meer belastingen, consumentenrechten en gegevensbescherming. Er zijn dan ook de nodige boetes opgelegd door de Europese Commissie.

4. De tendens om een groter bereik van de Europese regels voor te staan is ook merkbaar in het gegevensbeschermingsrecht. Zo is de territoriale reikwijdte van dit rechtsgebied verruimd toen de AVG uit 2016 de Richtlijn bescherming persoonsgegevens uit 1995 verving. In de verordening staat niet alleen dat alle verwerkingen van persoonsgegevens die plaatshebben op EU-grondgebied onder de verordening plaatsvinden, maar ook dat als de persoonsgegevens worden verwerkt buiten de EU, maar dit in het kader gebeurt van de activiteiten van een vestiging in de EU, de AVG van toepassing is (art. 3 AVG). Zelfs als organisaties helemaal geen vestiging hebben in de EU, dan nog is de AVG van toepassing als een organisatie ofwel producten ofwel diensten aanbiedt aan EU-burgers en daartoe persoonsgegevens verzamelt (denk aan een Amerikaanse webshop die ook een .de-extensie van de webshop heeft om de Duitse markt te bereiken) of als zij het gedrag van EU-burgers monitort (denk aan een Amerikaans bedrijf dat een cookie op de computer van een EU-burger plaatst of op een andere wijze het internetgedrag van de persoon bijhoudt). Deze zeer wijde regel omtrent de territoriale reikwijdte van de AVG, gecombineerd met de regel dat persoonsgegevens slechts mogen worden doorgevoerd naar een land dat of organisatie die niet direct is gebonden aan de AVG als dat land of die organisatie zich committeert aan een beschermingsregime dat min of meer gelijk is aan de AVG (art. 44 e.v. AVG), heeft tot de term 'the Brussels effect' geleid. Omdat vrijwel alle grote internationale bedrijven ook zaken doen in de EU of persoonsgegevens verwerken van EU-burgers, dienen zij zich in ieder geval voor dat gedeelte van hun bedrijfsprocessen te hou-

den aan de gegevensbeschermingsregels van de EU. Deze regels zullen dan ook volgens velen de wereldwijde standaard zetten op dit punt.

5. Ook het Hof van Justitie heeft deze trend opgestuwd, onder meer door zeer kritisch te oordelen over afspraken omtrent de internationale gegevensdoorvoer naar landen buiten de EU. Zoals gezegd heeft de Europese Commissie de bevoegdheid om hieromtrent te bepalen of een derde land afdoende bescherming biedt aan persoonsgegevens. Daarin is de Commissie een aantal keer op de vingers getikt door het HvJ. Zo ontbond het HvJ een regeling die door de Commissie was goedgekeurd om gegevensuitwisseling mogelijk te maken ten aanzien van de Verenigde Staten van Amerika (HvJ EU 6 oktober 2015, zaak C-362/14, ECLI:EU:C:2015:650, «EHRC» 2016/2, m.nt. Koning (*Maximilian Schrems/Data Protection Commissioner*)), vernietigde het een besluit aangaande het delen van passagiersgegevens (HvJ EU 30 mei 2006, zaken C-317/04 en C-318/04, ECLI:EU:C:2006:346, «EHRC» 2006/81, m.nt. Kranenborg (*Europees Parlement/Raad van de Europese Unie en de Commissie van de EG*)) en was het zeer kritisch ten aanzien van een nieuwe regeling op dat punt (HvJ EU 26 juli 2017, ECLI:EU:C:2017:592, Advies 1/15, «EHRC» 2017/211, m.nt. Van der Sloot). Ook in het gegevensbeschermingsrecht lijkt deze strenge lijn zichtbaar. De zogenoemde *Google Spain* of *Right to be forgotten*-zaak uit 2014 betrof een oud bericht dat in een Spaanse krant was verschenen over een persoon met financiële malaise, waarbij de krant zijn oude archief had gedigitaliseerd en Google dat archief vervolgens had geïndexeerd. Het HvJ oordeelde dat niet de krant fout zat door het artikel te schrijven of het oude archief te digitaliseren en toegankelijk te maken via zijn website, maar dat Google door oude informatie over de persoon in kwestie als een van de eerste zoekresultaten te laten zien in strijd had gehandeld met het EU-gegevensbeschermingsrecht. Google beargumenteerde enerzijds dat zij een Amerikaans bedrijf is, dat, althans op dit punt, niet onder de EU-regels valt, en anderzijds dat de vrijheid van informatie, waar het ter beschikking stellen en vergaren van informatie onderdeel van is, hier prevaleerde boven het recht op gegevensbescherming. Op beide punten gaf het Hof van Justitie Google echter ongelijk. De richtlijn bescherming persoonsgegevens was wel op Google van toepassing, zo oordeelde het Hof van Jus-

titie, aangezien Google voor het promoten en de verkoop van aangeboden advertentieruimte een dochteronderneming had opgericht in Spanje van waaruit de activiteiten gericht op de inwoners van die lidstaat werden verricht. Ten tweede oordeelde het Hof van Justitie dat in het kader van de omstandigheden van dat geval moest worden geoordeeld dat het recht op gegevensbescherming hier prevaleerde: 'Aangaande een situatie als aan de orde in het hoofdgeding – die de weergave betreft in de resultatenlijst die de internetgebruiker verkrijgt na een zoekopdracht op de naam van de betrokkene via Google Search, van koppelingen naar twee gearchiveerde webpagina's van een dagblad waarop aankondigingen staan waarin de naam van de betrokkene is vermeld en die betrekking hebben op een verkoop per opbod van gebouwen in het kader van een beslag ter terugvordering van schulden betreffende de sociale zekerheid – moet worden overwogen dat, gelet op de gevoeligheid van de informatie in deze aankondigingen voor het privéleven van de betrokkene en op de omstandigheid dat deze informatie zestien jaar daarvoor is gepubliceerd, de betrokkene recht erop heeft dat deze informatie niet langer via een dergelijke resultatenlijst met zijn naam wordt verbonden. Aangezien er *in casu* geen bijzondere redenen lijken te zijn ter rechtvaardiging van een overwegend belang voor het publiek om, in het kader van een dergelijke zoekopdracht, toegang te krijgen tot deze informatie – waarbij het echter aan de verwijzende rechter staat om dit na te gaan – kan de betrokkene, krachtens de art. 12, sub b, en 14, eerste alinea, sub a, van richtlijn 95/46 de verwijdering van deze koppelingen van de resultatenlijst verlangen' (HvJ EU 13 mei 2014, zaak C-131/12, ECLI:EU:C:2014:317, «EHRC» 2014/186, m.nt. Van Hoboken (*Google Spain SL en Google Inc./Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) en Mario Costeja González*)).

6. Sindsdien hebben nationale rechters en handhavende autoriteiten in de EU Google tal van keren een verplichting opgelegd om bepaalde informatie niet langer te indexeren en is in de AVG een soortgelijk recht opgenomen (art. 17 AVG). De vraag die in deze zaak voorligt is: hoe ver reikt die verplichting? Google heeft daarbij aangegeven dat het in principe aan de verwijdering van de gegevens wil voldoen, maar wel slechts voor de zoekmachine met de extensie van het desbetreffende land. Het geeft daarbij aan dat de natio-

nale versie van de zoekmachine waartoe de internetgebruiker toegang heeft, niet meer wordt bepaald door de domeinnaam die deze gebruiker heeft ingevoerd, maar dat de internetgebruiker automatisch wordt geleid naar de nationale versie van de zoekmachine van Google die overeenkomt met de plaats vanwaaruit die gebruiker wordt geacht de zoekopdracht uit te voeren.

7. Het Hof oordeelt allereerst dat de vaststelling van het recht om vergeten te worden niet afhangt van de vraag of de betrokkene schade lijdt doordat de informatie in kwestie wordt opgenomen in deze resultatenlijst. Bovendien benadrukt het Hof dat dit recht is gelieerd aan de fundamentele rechten op privacy en gegevensbescherming, als vervat in art. 7 en 8 EU Handvest voor de Grondrechten, en daarom in beginsel niet alleen voorrang heeft op het economische belang van de exploitant van de zoekmachine, maar ook op het belang van het publiek om toegang tot die informatie te krijgen bij een op de naam van de betrokkene uitgevoerde zoekopdracht. Dit laatste uitgangspunt kan uitzondering lijden, bijvoorbeeld als de persoon in kwestie een publiek figuur is en de informatie essentieel is om zijn rol in het openbare leven te begrijpen en te duiden. Voor het eerste uitgangspunt, dat het recht om vergeten te worden prevaleert boven het economische belang van de zoekmachine, formuleert het Hof geen uitzondering. Dat is opmerkelijk om ten minste twee redenen. Ten eerste is het gegevensbeschermingsrecht, zoals neergelegd in de voormalige Richtlijn bescherming persoonsgegevens, en de huidige AVG, gestoeld op twee gelijkwaardige doelen: de bescherming van de rechten van personen over wie gegevens worden verwerkt en de bescherming van het belang van organisaties om gegevens te verwerken (art. 1 AVG). In het verleden heeft het Hof van Justitie dan ook geoordeeld dat waar landen strengere regels oplegden voor het verwerken van persoonsgegevens, waardoor meer bescherming werd geboden aan datasubjecten en minder ruimte werd gelaten aan organisaties om deze gegevens te verwerken dan de EU-wetgeving deed, zulks niet rechtmatig was (HvJ EU 24 november 2011, zaken C-468/10 en C-469/10, ECLI:EU:C:2011:777 (*Asociación Nacional de Establecimientos Financieros de Crédito (ASNEF) en Federación de Comercio Electrónico y Marketing Directo (FECEDM)*)). Hier lijkt het Hof echter te benadrukken dat de belangen van de datasubjec-

ten per definitie boven die van commerciële partijen gaan. Ten tweede is het onderscheid tussen wat commerciële belangen zijn en wat in het publiek belang is vaak niet eenduidig te onderscheiden. Kranten zijn doorgaans bijvoorbeeld commerciële ondernemingen, maar journalistieke activiteiten vallen wel degelijk onder de vrijheid van meningsuiting. Ook is er al langer discussie over de vraag in hoeverre internetjournalisten, of mensen die bloggen, ook de extra bescherming genieten die journalisten en journalistieke media traditioneel toekomt, en in hoeverre Google bijvoorbeeld te vergelijken is met een archivaris, die alle online informatie opslaat en indexeert. Het Hof lijkt weinig oog voor te hebben voor deze nuances.

8. Ten aanzien van de vraag of Google gehouden is om de links te verwijderen uit alle versies van de zoekmachines stelt het Hof dat het internet een wereldwijd netwerk zonder grenzen is, en dat zoekmachines er voor zorgen dat de informatie en de links in de resultatenlijst die wordt weergegeven na een op de naam van een persoon uitgevoerde zoekopdracht, overal beschikbaar is, wat in een geglobaliseerde wereld grote effecten kan hebben op de belangen van personen die zich in de EU bevinden. Vanuit deze gedachte zou, aldus het Hof, kunnen worden verondersteld dat de EU-wetgever bevoegd is om zoekmachines te verplichten links uit alle versies te verwijderen. Daarbij merkt het evenwel twee zaken op. Ten eerste dat tal van derde staten het recht op verwijdering van links niet kennen of met betrekking tot dit recht een andere benadering volgen. Ten tweede dat zo'n absolute benadering zou kunnen botsen met de vrijheid van informatie van internetgebruikers; ook ten aanzien van de interpretatie van dit recht wordt wereldwijd aanzienlijk anders gedacht. Het Hof geeft aan dat uit de tekst van de richtlijn en de verordening valt af te leiden dat de EU-wetgever niet heeft gepoogd om deze instrumenten een werkingssfeer toe te kennen die verder reikt dan het grondgebied van de lidstaten, noch dat hij binnen de werkingssfeer vallende marktdeelnemers als Google een verplichting tot verwijdering van links heeft willen opleggen die zich uitstrekt tot de nationale versies van hun zoekmachine die niet specifiek zijn voor de lidstaten. Daarom oordeelt het HvJ dat er hiertoe geen verplichting bestaat.

9. Ten aanzien van de vraag of Google wel verplicht is om bij alle versies van de zoekmachines die zijn gericht op de lidstaten van de EU de links te verwijderen, of slechts ten aanzien van de lidstaat waar de klacht is ingediend, oordeelt het HvJ dat het doel van het EU-gegevensbeschermingskader is om voor harmonisering en een hoog beschermingsniveau voor de hele EU te zorgen en dat in alle lidstaten het recht om 'vergeten te worden' gelijkelijk moet worden gerespecteerd omdat het is opgenomen in de verordening. Tegelijkertijd benadrukt het HvJ dat 'het belang van het publiek om toegang te hebben tot bepaalde informatie zelfs binnen de Unie kan verschillen van de ene lidstaat tot de andere, zodat de afweging die moet worden gemaakt tussen enerzijds dat belang en anderzijds de rechten op eerbiediging van het privéleven en bescherming van de persoonsgegevens van de betrokkene, niet noodzakelijk voor alle lidstaten leidt tot hetzelfde resultaat, temeer daar het volgens artikel 9 van richtlijn 95/46 en artikel 85 van verordening 2016/679 aan de lidstaten is om onder meer voor verwerkingen voor uitsluitend journalistieke doeleinden of ten behoeve van artistieke of literaire uitdrukkingvormen te voorzien in uitzonderingen en afwijkingen die noodzakelijk zijn om die rechten te verzoenen met onder meer de vrijheid van informatie' (punt 67). Wel kunnen handhavende organisaties samenwerken en tot één besluit komen bij grensoverschrijdende gegevensverwerking. Het gegevensbeschermingsrecht voorziet weliswaar niet in de verplichting om bij de inwilliging van een verzoek tot verwijdering van links, tot deze verwijdering over te gaan voor alle versies van de zoekmachine in kwestie, maar verbiedt dat ook niet. 'Bijgevolg is een toezichthoudende autoriteit of een rechterlijke instantie van een lidstaat nog steeds bevoegd om in het licht van de nationale maatstaven voor de bescherming van de grondrechten een afweging te maken tussen het recht van de betrokken persoon op eerbiediging van zijn privéleven en op bescherming van zijn persoonsgegevens enerzijds en de vrijheid van informatie anderzijds, en om na deze afweging de exploitant van de betreffende zoekmachine in voorkomend geval te gelasten de links te verwijderen voor alle versies van die zoekmachine (punt 72).' In dit oordeel moet worden meegenomen of er maatregelen zijn genomen die het daadwerkelijk beletten of op zijn minst ernstig ontmoedigen dat inter-

netgebruikers die in een van de lidstaten een zoekopdracht uitvoeren op de naam van de betrokkene via de na die zoekopdracht weergegeven resultatenlijst toegang hebben tot de links waarop dat verzoek betrekking heeft.

10. Het HvJ heeft met deze uitspraak een weg proberen te varen tussen Scylla en Charybdis, tussen het gevaar van een territoriale reikwijdte die de hele wereld beslaat en een die het grensoverschrijdende karakter van het internet mis kent. Toch is de vraag of deze koers de juiste is. Journalisten en anderen die onderzoek doen naar specifieke personen of gebeurtenissen zullen zo slim zijn om de restricties van Google te omzeilen door gebruik te maken van Google.com of een andere versie van de zoekmachine. Meer principieel is de vraag of, als het verspreiden van bepaalde informatie onrechtmatig wordt geacht te zijn, het uitgangspunt niet moet zijn dat een rechter of handhavende instantie kan bevelen hier een einde aan te maken. Uiteraard spelen hier ook vragen omtrent de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van informatievergaring en -verspreiding een rol, maar daar moet de rechter of handhavende instantie nu juist een oordeel over vellen als het een besluit neemt over het al dan niet verbieden van de verdere verspreiding van informatie. Waarom de meeste versies van Google hier per definitie buiten zouden moeten vallen is niet op voorhand duidelijk. Uiteraard kunnen er in andere landen andere regels omtrent de vrijheid van meningsuiting gelden, waardoor het daar wel zou zijn toegestaan om bepaalde informatie te verspreiden. Als een bedrijf dat hier is gevestigd bijvoorbeeld meewerkt aan het verspreiden en indexeren van wraakporno waarin een Nederlandse ingezetene voorkomt voor de Thaise markt, dan zal dat bedrijf ook kunnen worden gehouden deze activiteiten stop te zetten, ook al zou de handeling daar niet strafbaar zijn. Tot slot is de vraag of deze uitspraak niet indruist tegen de AVG. Zoals gezegd is duidelijk, voor wat betreft de verwerking van informatie over EU-burgers, dat Google zich moet houden aan de AVG, of de verwerking zelf nu in de EU geschiedt of niet en of Google nu gevestigd is in de EU of niet (art. 3 AVG). Daarom heeft Google zich te houden aan art. 17 AVG, waarin is vervat het recht op gegevenswissing a.k.a. het recht op vergetelheid, wat zo veel wil zeggen als dat in het geval Google gegevens verwerkt over een persoon, die persoon mag vragen

daarmee te stoppen als dat op een onrechtmatige wijze gebeurt. De AVG geeft in lid 3 van dat artikel aan dat dit recht uitzondering kan lijden als dit noodzakelijk is in verband met het 'uitoefenen van het recht op vrijheid van meningsuiting en informatie'. Deze uitspraak is in dat verband opmerkelijk om drie redenen. Ten eerste spreekt de AVG niet van een gedeeltelijke uitzondering, afhankelijk van land of territorium: ofwel het recht op gegevenswissing gaat boven de vrijheid van meningsuiting, of niet, zo lijkt uit de AVG te volgen. Ten tweede lijkt het grosso modo zo dat het land waar het recht op gegevenswissing het meest relevant is (de plaats waar een persoon woont, bijvoorbeeld) doorgaans ook de plaats zal zijn waar de belangen die zijn gemoeid met het recht op vrijheid van meningsuiting en informatieverbreiding en -vergaring het sterkst zullen zijn. De burgers van het land waar de persoon in kwestie een aantal keer failliet is gegaan hebben er immers doorgaans ook het meest belang bij om deze informatie te kunnen vinden. Door deze uitspraak lijkt met name rekening te worden gehouden met het belang van ingezetenen van derde landen om informatie over een ingezetene van een EU-land, die daar onrechtmatig is, te vinden en te verspreiden. De vraag is welk belang de gemiddelde Afgaan of Ghanees heeft bij het vinden van dergelijke informatie. Als mensen al proberen te zoeken naar informatie over een Frans of Spaans ingezetene, dan zullen dat doorgaans zijn landgenoten zijn, al dan niet met gebruikmaking van de Google.es of Google.fr. Welk praktisch belang ten aanzien van de vrijheid van meningsuiting en het recht op informatievergaring en -verspreiding het Hof in deze zaak dus nu precies voor ogen heeft is niet geheel duidelijk. Ten derde houdt het Hof bij de beoordeling van de reikwijdte van een AVG-plicht ten aanzien van een bedrijf dat zaken doet in de EU en daartoe onrechtmatige informatie verwerkt over een EU-burger rekening met de wet- en regelgeving van derde landen en verzwakt daarmee de rechtsbescherming voor EU-burgers. Alhoewel de AVG inderdaad een uitzondering biedt voor het recht op gegevenswissing in het geval dit noodzakelijk is in verband met de vrijheid van meningsuiting, is het sterk de vraag of hiermee is bedoeld de vrijheid van meningsuiting van alle burgers over de hele wereld gemeten naar de maatstaven van de landen waarin zij woonachtig zijn. Veeleer lijkt het doel van de AVG de bescher-

ming van EU-burgers met betrekking tot de verwerking van hun persoonsgegevens, waar de partij die hun persoonsgegevens verwerkt dan ook is gevestigd.

dr. B. van der Sloot
Senior onderzoeker Tilburg Institute for Law,
Technology and Society, Tilburg University

225

C-673/17, Planet49

Hof van Justitie EU

1 oktober 2019, C-673/17, ECLI:EU:C:2019:801
(Lenaerts (President), Silva de Lapuerta (Vice-president), Bonichot, Vilaras, Von Danwitz, Toader, Biltgen, Jürimäe, Lycourgos (Kamerpresidenten), Rosas (Rapporteur), Bay Larsen, Safjan, Rodin (Rechters))

Grote Kamer. Bescherming van persoonsgegevens. Toestemming voor het plaatsen van cookies. Informatieplicht over activiteit cookies en delen van informatie.

[Richtlijn 95/46/EG art. 2 onder h; Richtlijn 2002/58/EG art. 2 onder f, 5 lid 3; Verordening 2016/679 art. 6 lid 1 onder a]

In 2013 heeft Planet49 een online-reclameloterij georganiseerd. Mensen die wilden deelnemen aan de loterij moesten hun postcode, naam en adres opgeven. Daarbij moesten zij twee selectievakjes aanvinken, waarbij een vakje ging over reclame en een ander vinkje over het inschakelen van een webanalyzedienst die cookies zou plaatsen. Het eerste vakje moest in ieder geval worden aangevinkt, maar desgewenst kon daarbij wel per reclamepartner worden aangegeven of die wel of geen reclame mocht sturen. Ook was er informatie opgenomen over de gevolgen van het aanvinken van dit vakje. Bij het tweede vakje stond als toelichting dat het mogelijk was om de geplaatste cookies weer te verwijderen door de browsergeschiedenis te wissen. Het Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände, een bevoegde toezichthouder, is van mening dat deze vakjes en de toelichtingen niet voldoen aan de relevante Duitse wetgeving, die een imple-